

SON HUN HÜKÜMDARI HE-LIAN BOBO ADINA KAZINAN BENGÜ TAŞ*

Gökçen KAPUSUZUĞLU**

Öz: 407-431 yılları arasında ayakta kalan Xia Hanedanı, Hunların Tiefu soyundan gelen He-lian Bobo tarafından kurulmuş ve 418 yılında Çin başkenti Chang An'm ele geçirilmesiyle Bobo gücünü ikiye katlamıştır. Bu başarı sonrasında ise kurucu lider He-lian Bobo'nun başarılarını anlatan bir bengu taş başkent Tongwan şehrine dikilmiş, yine Bobo'nun ağzından başarıları bu taşta kazanmıştır. Çince kaynaklardan Jin Hanedanı Kayıtları'ndaki He-lian Bobo biyografisi içerisinde yer alan bengu taş, bu çalışma ile dilimize kazandırılmıştır. Bunun yanı sıra Bobo'nun dış görünüşü, en sadık adamlarından Chigan A-li ile olan ilişkilerinin başlangıcı ve Tabgaçlara karşı verdiği mücadeleye değinilmiştir. Ayrıca Xia soyu ve Chunwei bağlantısı ile He-lian Bobo'ya uzanan silsile ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: He-lian Bobo, Xia Hanedanı, Chunwei, Bengü Taş, Jin Kayıtları.

The Inscription Engraved for the Last Hun Emperor He-lian Bobo

Abstract: The Xia Dynasty, that ruled between the years 407 and 431, was founded by He-lian Bobo, a the descendant of the Tiefu Huns. He-lian Bobo became more powerful with the capture of Chinese capital Chang An in 418. After this success, an inscription narrating the achievements of the founding leader He-lian Bobo was erected in Tongwan his capital city, and his accomplishments were engraved on stone. This paper translated and analysed the inscription included in the He-lian Bobo's biography found in the Jin Dynasty Records. The source sheds light to a wealth of information from Bobo's personal attire to his friendship with his boon companion Chigan A-li and his struggle against the Tabgachs. Moreover it deciphers the connection between the Xia and Chunwei tribes and the lineage that extended to He-lian Bobo.

Keywords: He-lian Bobo, Xia Dynasty, Chunwei, Inscription, Jin Shu.

---

* Makalenin Geliş ve Kabul Tarihleri: 19.03.2019 - 11.12.2019

** Arş.Gör., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çin Dili ve Edebiyatı Bölümü, Karaman, Türkiye. gokcenkapusuzoglu@kmu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6188-1188.

Giriş¹

Çin tarihindeki parçalanma dönemlerinden biri olan “On Altı Devlet Dönemi” özellikle Hun, Xianbei, Qiang soyundan gelen yabancı halkların Çin’in çeşitli bölgelerinde devlet kurup, hâkimiyetlerini ilan ettikleri bir dönemdir. Bu devletlerden biri Hunların Tiefu (鐵弗) boyundan gelen He-lian Bobo (赫連勃勃 381-425)² tarafından kurulan Xia Devleti’dir³. Bu dönemin ilk kurulan devletlerinden İlk Zhao Devleti’nin (304-329) kurucusu Liu Yuanhai’nin⁴ soyundan gelen Bobo, 418 yılında Çin kökenli Jin Hanedanı’na (晉朝 266-420) saldırarak başkent Chang An’ı ele geçirmiş böylece hem topraklarını genişletmiş hem de nüfusunu artırmıştır.

385 yılında Tabgaç hükümdarı Hunları topraklarından çıkarınca, bir kısmı Tabgaçlara bağlanmış, bir kısmı ise Ordos’a çekilmiştir. He-lian Bobo burada Xia Devleti’ni kurmuştur (Eberhard, 1996, s. 164). Kendisini destekleyen adamlarının yardımları sayesinde güçlü bir devlet kuran Bobo hayatta kaldığı

¹ Alan yazında (literatür) daha önce yapılan çalışmalarla aradaki bağlantının kopmaması ve sözcüklerin farklı sözcüklermiş gibi algılanmaması için çalışmada Çince imlerin sadeleştirilmiş yazımları yerine tam yazımları kullanılmıştır. Metnin sonunda Çince imlerden değişime uğrayan kişi ve yer adlarının sadeleştirilmiş ve tam yazımları bir tablo içerisinde verilmiştir.

² He-lian Bobo’nun Türkçe adı için Kirilen, Kılğan Bagapur’u; Gömeç ise Tengriken Apa Bug’u önermektedir (Kirilen, 2015, s. 131; Kirilen, 2017, s. 88; Gömeç, 2012, s. 274). He ve lian imlerinin Orta Çince okunuşlarına bakıldığında, He imi için Baxter-Sagart Rekonstrüksiyon Tablosu’nda “Xaek”, Guangyun Tablosu’nda Wang Li’ye göre “xak”, Pulleyblank’e göre ise “haijk” okunuşları verilmektedir. Lian imi ise değişime uğramamaktadır. Buna göre: “xaek lian” veya “xak lian” okunuşları karşımıza çıkmaktadır. Bo imi ise “Buet” veya “Bwet” şeklinde okunmaktadır. Bunun yanında Kuzey Tarihi ve Wei Kayıtları adlı eserlerde He-lian Bobo, He-lian Qugai (赫連屈丐) olarak kaydedilmiştir (BS: 24, 31, 32; WS: 43, 59, 71). Qu ve Gai imlerinin Orta Çince okunuşları incelendiğinde Qu imi için: “Kut”, Gai imi için: “Kai” veya “Kaj” okunuşları görülmektedir. Buna göre: “kut-kai” in Türkçe bir addan- belki Kut-ay? -ses çevrimi olduğu anlaşılmaktadır.

³ Güney Hunlarının devamı olan Hun boyları dördüncü ve beşinci yüzyıllarda Çin’de dört devlet kurmuşlardır. Bunlar İlk Zhao (前趙), Sonraki Zhao (後趙), Kuzey Liang (北凉) ve Xia (夏) devletleridir (Baykuzu, 2008, s. 195). Bu devletlerden her iki Zhao Devleti’nin devamı olan Hun boylarının kendi devletleri yıkıldıktan yaklaşık yarım yüzyıl sonra He-lian Bobo yönetimindeki Xia Hanedanı kurulmuştur (Baykuzu, 2005, s. 10).

⁴ Liu Yuanhai (劉元海 ?-310), Doğu Hun Chanyüsü Luanti Yufuluo’nun (樂提於夫羅) torunudur. On Altı Devlet döneminin ilk devletlerinden İlk Zhao’u kurarak Hun boylarını bir araya getirmiştir. Liu Yuanhai ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Gömeç, 2012, s. 230).

müddetçe Tabgaçlar, Ordos'a girememiştir (Gumilev, 2013, s. 470). Eberhard'ın altını çizdiği gibi bu dönemde hüküm süren iki Türk kökenli devletten biri Çinlileşirken diğeri köklerinden kopmamayı tercih etmiştir.

Bobo'ya en çok yardımcı olan adamlarından biri çocukluk arkadaşı Chigan A-li'dir (叱干阿利). Tongwan⁵ şehrinin yapımında baş mimar olarak çalışan ve Bobo ölünceye kadar hep yanında olan Chigan A-li aslen Xianbei kökenlidir. İnşaat işlerinde oldukça yetenekli olan Chigan A-li'nin fazlasıyla sert ve acımasız olduğu kaydedilmiştir. Örneğin Tongwan şehrinin inşasında duvarların sert olması için işçilerin toprağı pişirdikleri ve pişirilen toprağın içinden iğne geçebilirse, o duvarı yapanın öldürülerek duvarın altına gömüldüğü kaydedilmiştir (JS: 3205; ZZTJ: Tom. 216).

Bobo ve Chigan A-li'nin dostluklarının başlaması Jin Kayıtları ve Cefu Yuanguı'de şöyle anlatılmıştır: “Chigan A-li, Chigan boyundandır. Ta-dou-fu'nun (他斗伏) ağabeyinin oğludur. He-lian Bobo'nun babası [Liu] Weichen Tabgaçlar tarafından öldürüldüğünde Bobo, Chigan boyuna kaçmıştı. Chigan Ta-dou-fu Bobo'yu Wei'lere gönderecekti [ancak] A-li önceden Da-luo Vadisi'nde birlik konuşlandırmıştı. Bobo'nun gönderileceğini duymuş [ve] karşı çıkarak: ‘[Tıpkı] bir kuşun kaçıp sığınmasındaki gibi doğru olan onu kurtarmaktır. Bobo'nun ülkesi yıkılmış, ailesi dağılmış, bize sığındı. Ona sahip çıkmayacaksa bile, yine de doğru olan kaçmasına yardımcı olmamızdır. [Oysa şimdi] tutup onu teslim ediyoruz. [Bu hiç] insani bir davranış değil’ demişti. [Fakat] Ta-dou-fu, Wei'lerin kendisini sorumlu tutacağından korkmuş bu söylenenleri dikkate almamıştı. A-li ise güçlü ve cesur [adamlarını] göndermiş, yolda Bobo'yu yakalatarak Sonraki Qin Devleti (384-417) hükümdarı Yao Xing'in⁶ emrindeki Gao Ping Bey'i Mo-yi-yu'ye⁷ göndermişti. [Mo-] Yi-yu onu

⁵ He-lian Bobo tarafından kurulan Tongwan şehri (統萬城) Çin'in Shanxi bölgesindeki Yulin'de kurulan bir Hun başkentidir. Duvarları beyaz renkli olduğu için bölge halkı tarafından “Beyaz Şehir” olarak da anılmıştır. Şehrin mimari özellikleri ve arkeolojik buluntularıyla ilgili ayrıntılı bir çalışma için bk. (Baykuzu, 2009, ss. 110-126). Ayrıca Tongwan şehri Çin'in On Altı Devlet döneminde özellikle Türk kültür çevresinden pek çok halkın yaşadığı şehirler arasındadır. Hunlar, Xianbeiler, Dinglingler ve Rouranlar bu halklar arasındadır. Tongwan şehri çevresinde yaşayan halklarla ilgili bilgi için bk. (Wu, 2015, ss. 117-124).

⁶ Yao Xing (姚興 366-416) Qiang soyundandır. Sonraki Qin Devleti'nin ikinci hükümdarıdır. 394-416 yılları arasında yaklaşık yirmi iki yıl tahtta kalmıştır. Önceden kendisine tabi olan He-lian Bobo kendi devletini kurduktan sonra karşılıklı olarak birbirlerine saldırmış ve durmaksızın savaşmışlardır.

⁷ Mo-yi-yu (沒奕於 ?- 407) Xianbei kökenlidir. On Altı Devlet döneminde Önceki Qin Devleti ve Sonraki Qin Devleti ordularında görev yapmış bir komutandır. 407 yılında damadı He-lian Bobo tarafından öldürülmüştür.

kızıyla evlendirmiştir.” (JS: 3201, 3202; CFYG: Tom. 962). Fakat Mo-yi-yu, Bobo'nun bağımsızlık savaşında öldüreceği ilk kişi olacaktı.

Bobo'nun boyu iki metreden uzundu. Belinde on kat kuşağı vardı. Doğuştan tahlil zekâsına sahipti ve endamlıydı. Yanına sığındığı Yao Xing onu gördüğünde şaşırıp, ziyadesiyle saygı ve ihtimam göstermişti. Bobo'yu Süvari Komutanı olarak selamlayıp, ayrıca Arabalı Garnizon Komutanlığı tevdi etmişti. Bobo Daimi Sanggün olarak divana katılıyordu. Gördüğü ihtimam ve itibar eski bakanların üzerindeydi. Yao Xing'in kardeşi Yong'un itirazlarına rağmen Yao Xing: “Bobo'nun çok işe yarar meziyetleri var. Biz onun yeteneklerinden yararlanacağız, onunla birlikte dünyaya düzen getireceğiz, bunda olmayacak ne var?” diyerek karşılık vermiş ve kısa bir zaman sonra Bobo'yu Özel Yetkili Elçi, Kuzeyi Teskin Eden Komutan ve Wu Yuan Gong Bey'i yapmış; San Jiao'daki⁸ Xianbeilerden beş boy ve çeşitli halklardan oluşan yirmi bin küsur kişiyi emrine vererek ona Ordos'da garnizon kurmuştu. Bu kadar yetkinin üzerine Bobo kendi boyundan otuz bin küsur adam toplayıp Gao Ping Vadisi'nde (高平) ava çıkmış gibi yaparak, Mo-yi-yu'ye saldırmış onu ve adamlarını öldürmüştü. Böylece beklenen olmuş ve 407 yılında He-lian Bobo yönetimi ele geçirip kendini Büyük Chanyü ilan ederek Xia Hanedanı'nı kurmuştur (JS: 3202).

Daha sonra Bobo, Liu (劉) olan soyadını daha anlamlı hâle getirmek ve değiştirmek için bir ferman yazdırmıştır:

“Benim atalarım kuzeyden You [Zhou ve] Shuo [Zhou'a]⁹ göç ettiler. Soyadlarını Si soyu¹⁰ [olarak] değiştirdiler. [Çünkü dilleri] Çin'deki [dil] ile aynı değildi. [Bu yüzden de] eskiler annemin soyadı olan Liu'yu kullandılar. Oğlum da annesinin soyadını kullanarak töreye uymadı. Eskilerin soyadları geleneksel değildi. Kimi doğduğu [yeri], kimi de atalarının adını soyadı olarak kullanıyordu. Ben [de] anlamına göre [soyadımı] değiştirdim. Hükümdar, göğün oğlu güzel ve kutlu kişidir, gökle bağlantılı olandır. Bu yüzden soyadımı He-lian olarak değiştirdim¹¹. Dilerim böylece Gök Hükümdar [mertebesine] ulaşabilirim [ve] göğün sonsuz lütfuna nail olurum. Göğün saygısına erişmek için, yönetimin asil olmayan soydan gelenlere [devredilmemesi gerekir]. Onlar

⁸ San Jiao (三交), He-lian Bobo'nun Sonraki Qin Devleti adına savaşa girdiği bölgeye sonradan şehir kurarak verdiği isimdir. Şehrin diğer adı ejderha gözü anlamına gelen Long Yan'dir (Baykuzu, 2009, s. 120).

⁹ You Zhou (幽州) ve Shuo Zhou (朔州) günümüzde Pekin'i ve Ordos bölgesini ifade etmektedir.

¹⁰ Si Soyu'nun (妣氏) kökeni Çin'in efsanevi Hanedanı Xia'nın kurucusu Büyük Yü'ye dayanmaktadır. He-lian Bobo bu sözleriyle yine soyunun Büyük Yü'ye uzandığına vurgu yapmaktadır.

¹¹ Bobo'nun soyadı olarak aldığı sözcükteki He (赫) iminin anlamı ulu, ihtişamlı; Lian (連) iminin anlamı ise bağlamak, bağlantı demektir.

hükümdar soyundan sayılmazlar. [Hükümdar soyu] Tiefa¹² soyundandır. Dilerim, benim neslimin çocukları [ve] torunları demir gibi sert [ve] güçlü olurlar, saldırılara dayanırlar.” (JS: 3206).

He-lian Bobo, Xia Hanedanı'nı kurduktan sonra on altı devletten biri olan ve Qiang soyluları tarafından kurulan, kendisinin de daha önce ordusunda yer aldığı Sonraki Qin Devleti ile aralarındaki savaş durmak bilmemiştir. Yao Xing'in farklı pek çok komutanın idaresinde görevlendirdiği ordu, Bobo'yu mağlup edememiş, aksine He-lian Bobo ve Xia Devleti önlenemez şekilde yükselmeye devam etmiştir.

Arkası gelmeyen zaferlerinin ardından hastalanan He-lian Bobo 425 yılına geldiğinde kırk beş yaşındayken ölmüştür. Yerine üçüncü oğlu He-lian Chang geçmiştir. Ancak Xia Devleti bir daha Bobo dönemindeki kadar güçlü olmamış, hızlı bir şekilde çöküşe geçmiş ve Tabgaçlar tarafından yıkılmıştır. Xia Devleti'ni yıkan Tabgaçlar, sonradan Bobo'nun inşa ettirdiği Tongwan şehrinin adını Xia Zhou (夏州) olarak değiştirmişlerdir.

1. Chunwei ve He-lian Bobo Bağlantısı

Çince kaynaklarda Hunların kökeni Çin'in efsanevi hükümdarı Huang Di'nin torunu Chunwei'e (淳維)¹³ bağlanmaktadır (HS: 3743; SJ: 2879). Chunwei, Xia Hanedanı'nın¹⁴ son hükümdarı Jie'nin (桀 ?-MÖ 1600) oğludur (Onat, Orsoy ve Ercilasun, 2004, s. 99). Aynı şekilde Xia Hanedanı'nın kurucusu Büyük Yü'nün¹⁵ de aynı soydan geldiği ifade edilir. Bobo'ya ait bengü taşa ise bu

¹² Burada sözü edilen Tiefa, Hunların bir kolu olan Tiefu boyunun ses benzerliği veya yanlış yazılmış şekli olabilir. Ancak Bobo'nun kendi soyuna atıfta bulunduğu açıktır.

¹³ Chunwei sözcüğündeki imlerin eski okunuş ve anlamlarına bakıldığında; “Chun” iminin Baxter-Sagart Rekonstrüksiyon Tablosu'na göre Eski Çince okunuşu: “dur”, anlamı ise saf ve dürüst demektir. “Wei” iminin Eski Çince okunuşu *C^wij(? < *C^wuj) şeklindedir. Wei iminin anlamı ise; sürdürmek, bağlamak demektir. Buna göre Chunwei “dur-gij/dur-guj” olarak okunabilir. Ancak Eski Çince dönem olarak MS 3. yüzyıldan önceki dönemin Çince sözcüklerinin okunuşu için kullanılmaktadır. Chunwei sözcüğünün kullanımı ise çok daha eskiye, milattan önceki yıllara dayanmaktadır. Bu sebeple kullanıldığı dönemin tam okunuşuna karşılık gelmeyebilir.

¹⁴ Büyük Yü'nün kurduğu düşünülen Çin'in efsanevi ilk hanedanı Xia'nın MÖ 2070-MÖ 1600 yılları arasında ayakta kaldığı düşünülmektedir. He-lian Bobo'nun kurduğu Xia Hanedanı ise MS 407-MS 431 yılları arasında hüküm sürmüştür. Her ikisinin Çince yazılışı da aynı olmakla birlikte birbiriyle karıştırılmamalıdır. Çince bu ayırım Bobo'nun kurduğu Xia Devleti için Büyük Xia (大夏) ve Hunların Xia Devleti anlamında Hu Xia (胡夏國) olarak yapılmaktadır.

¹⁵ Çin'in efsanevi hanedanı Xia'nın kurucusu olduğu kaydedilen Yü, efsaneye göre Sarı Nehrin taşması ile oluşan seli yaklaşık on üç yıl süren bir çalışmayla engellemeyi başarmış ve hükümdar olmaya layık görülmüştür. Biyografisi için bk. (SJ: 49).

bağlantı Bobo'nun ağzından açıkça dile getirilerek "...Benim hükümdar soyum Büyük Yü, kahramanlığıyla işleri ustaca üstlendi..." ifadeleri kullanılmıştır (JS: 3210).

Çince resmî kaynaklarda "Chunwei" sözcüğü tarandığında, Han Kayıtları, Sonraki Han Kayıtları ve Tarihçinin Kayıtları içerisinde yer alan Hun Monografileri ile Jin Kayıtları'ndaki He-lian Bobo biyografisinde geçtiği görülmektedir. Jin Kayıtları dışında geçtiği her yerde "Chunwei", Hunların kökenini tanımlamak için kullanılmıştır. Bunun yanında Lushi adlı eserdeki bir bölüm Xiahou, Chunwei, Hun Hükümdarı Modun (Batur) ve He-lian Bobo bağlantısı üzerinden Türklere uzanan dolaylı bir silsile sunmaktadır. Buna göre; "[Xia] Hükümdarı Jie öldüğünde oğlu Chunwei onun karısını kendisine alarak kuzey bozkırlarına çekilmişti. Hayvanlarıyla birlikte göçebe yaşam sürdürdü [ve] Hunyü (葷育) adıyla anıldılar. Zhou döneminde güçlendiklerindeyse onlara Xianyün (獫狁) denilmişti... Qin döneminde Hunların Touman Chanyü'sünden Modun'un egemenliğine geçtiler ve topraklarda nam saldılar... [daha sonra] Han ile akraba olup Liu soyadını aldılar... Bobo güçlendiği zaman Ordos'u ele geçirdi..." (LS: 45,46).

Lushi'ya göre silsile açıkça Chunwei'den Asya Hunlarını oradan da Bobo'yu işaret etmektedir. Ayrıca Chunwei'in babasının eşini kendisine eş olarak alması da Türk kültür çevresindeki geleneklerden leviratı hatıra getirmektedir. Bunun yanında hem He-lian Bobo'nun biyografisinde hem de kendi ağzından yazılan bengü taşa birkaç yerde soyunu Büyük Yü'ye dayandığını belirten ifadeler yer verildiği görülmektedir.

He-lian Bobo'nun biyografisi Çince tarihî metinlerden Jin Kayıtları¹⁶ adlı eserde yer almaktadır. Metinde başkent Tongwan şehrindeki sarayının yapılışı ve onun başarılarını anlatmak için kazınan bengü taşın söz edilmektedir. Eserde bengü taşın fiziksel özelliklerinden bahsedilmemiş yalnızca başkent Tongwan'da dikildiği kaydedilmiştir. Bengü taşın son cümlesinde ise Bobo'nun kütüphanecisi Hu Yizhou (胡義週) tarafından yazıldığı ifade edilmiştir.

He-lian Bobo, başkent Chang An'ı fethedip Tongwan şehrine geri döndüğünde, büyük bir saray yaptırarak, af ilan etmiş ve yönetim döneminin adını Zhenxing (真興) olarak değiştirmiştir. Arkeolojik kazılarda rastlanmayan bengü taş, Jin Kayıtları'nda yer alan He-lian Bobo biyografisinin son bölümünü oluşturmaktadır.

¹⁶ Tang döneminin başlarında Fang Xuanling'in (房玄齡) önderliğinde çeşitli tarihçiler tarafından ortak hazırlanan Jin Kayıtları (晉書), toplam yüz otuz tomardan oluşmaktadır. Bobo'nun biyografisi ve adına dikilen bengü taşın olduğu bölüm son tomarda yer almaktadır.

2. He-lian Bobo Adına Kazınan Bengü Taş¹⁷

“Büyük değerlere [ve] meziyetlere sahip insanlar, muhakkak silinemez başarılar elde ederler; ahlaki değerleri yüksek olanlar, muhakkak sonsuz nimetleri paylaşırlar. Eskiden Tang Yao¹⁸ zamanında defalarca kötü şansa maruz kalındığında, benim hükümdar soyum olan Büyük Yü, kahraman görünüşüyle işleri ustaca [üstlendi]. Long Men’ı (龍門) kazıp, Yi Que Yarığını¹⁹ açtı. Üç nehri tırmıklayıp, dokuz gölü yarararak ülke çapındaki [bir] felakete son verdi. Yeryüzünü büyük çaresizlikten kurtardı²⁰. Büyük başarılar [hem] yerde [hem] gökte eş değerdir. [Onun] büyümlü gücü doğanın önüne geçti. Böylece [yer ve gök] kutsallığını [onun üzerine] düşürdü. Pek çok ruh uyum içinde [Büyük Yü’yü] desteklediler. [Ardından] karşılıklı selamlaşarak zamanın dolduğunu kabul ettiler [ve bunun üzerine] Xia [Hanedanı] kuruldu. Efsaneye göre; yirmi nesil, dört yüz yıl [boyunca] bilge [hükümdarlar] ard arda geldiler. Erdemli hükümdarlar [birbirlerinin] adımlarını takip ettiler. Mükemmel plan kurmada eskileri geride bıraktılar. Asil tavırları eskilerden [çok] daha parlaktı. Fakat yol her zaman pürüzsüz değildir. Kaderde bazen zorluklarla [karşılaşmak da] vardır. Wang Can²¹ düzeni sağlayamamış, [böylece] yönetim Yin²² soyuna geçmişti. Bu yüzden altın [renkli] ışık gün ortasında söndürüldü. Tanrılar [kötülüğü] yolda dizginleyip durdurdular. Böylece bembeyaz gün ışığı değişmedi. On binlerce yıl [boyunca] kutlanmaya devam edildi. Ejderhalar çölün güneyine uçtu, Anka kuşu [ise] kuzeye. Uzun [süreli] dizginlemelerle uzaktakiler kontrol altına alındı. [Topraklar] Batıda Kunshan’ın²³ dışına doğru [genişledi]. [Hanedan’ın] bağlantısı uzak topraklara [kadar] ulaştı. Doğu tarafı denize bağlandı. Geçmişten bugüne iki bin küsur yıl geçti. Üç [nesil] yöneticinin Xiao (峭)[ve] Han’da (函) değişmesine, beş erdemin Yi (伊) [ve] Luo (洛) [nehirlerine] taşınmasına, Qin (秦)[ve] Yong’un (雍) [yönetimin] ele geçirildiği, [insanların]

¹⁷ Bengü taşın bir kısmı Baykuzu tarafından bir çalışmada ele alınmış ancak tamamı çevrilmemiştir (Baykuzu, 2009, ss. 110-126).

¹⁸ Tang Yao (唐堯) eski Çin’in efsanevi dönem hükümdarlarından.

¹⁹ Yi Que (伊闕), günümüzde Henan bölgesindeki Luoyang’a güneyde iki km mesafededir ve ayrıca Long Men (龍門) ile aynı bölgeyi ifade etmek için kullanılmaktadır.

²⁰ He-lian Bobo burada atası kabul ettiği Büyük Yü’nün taşan Sarı Irmak’a setler çekerek, su baskınlarının önüne geçmesinden ve halkı bu afetten kurtarmasından bahsetmektedir.

²¹ Doğu Han Hanedanı dönemi edebiyatçılarından olan Wang Can (王粲 177-217), 213 yılında Wei Devleti kurulduğunda çeşitli görevler üstlenmiş ve Komutan Cao Cao’ın yanında güney seferine çıkarak Sun Quan’e (孫權) saldırmıştır.

²² Yin Hanedanı sözcüğü Shang Hanedanı’nın ikinci dönemini ifade etmek için kullanılmaktadır.

²³ Kunshan (崑山) şehri günümüzde Jiangsu bölgesinin güneydoğusunda yer almaktadır.

öldürüldüğü [bir] yere; Zhou (週) [ve] Yu'nün (豫) savaşların [yaşandığı bir] bataklığa dönüşmesine rağmen, kuzey [bölgeleri] hâlâ sükûnet içerisinde. [Yalnızca] yöneticiler göğe saygı duyarlarsa yeryüzündeki hanedanlar huzurlu olur [ve] halk onlardan farklı taleplerde bulunmaz. Böylece ıslık çalan oklar²⁴ [ile] on binlerce halk kontrol altına alınır. Dörtüncü koşulu, Qin [ve] Zhao (趙) [Hanedanlarına] kadar gidilir [ancak] bu Çin'i yorar [ve] Xia [Hanedanı] rahata eremez. Uzun zamandır böyleydi bu. Bu yüzden asker geçici [bir] plan yaparak Jingyang'da²⁵ güçlü Zhou [Hanedanı'nın] sınırını yıktı. Kızgın bir savaş oldu [ve] Pingyang (平陽), [Gao] Zu'nun ruhunu yendi. Hükümdarın [adamları] güneşin dut ağacından yükseldiği gibi bir bir ortaya çıksalar, kahramanlar [da] ayın gecede yükseldiği gibi yükselirler. Dünya kurulduğundan beri [bunlar hiç] duyulmamıştır. Kader ve evren kadar büyük; devasa binalar ve dağlar kadar güçlü olmazsan, binlerce yıllık [hanedan] nasıl kök salıp, on binlerce yıl miras kalır! Karda [ve] buzda yürürsen berekete; karanlık bulutlara göğüs gerersen aydınlığa kavuşursun!

Böylece gök iyi şans işaretini [açığa çıkardı ve] ülkeyi yönetmenin ana yolu belirlendi. Hükümdar [olarak] ülkeyi barış içinde yönettiğim dönemde göğün bahsettiği kadere uydum, [bahşedilen] geldiğinde [ise] saygı duyup dünyevi beklentilerimi bıraktım. [Tıpkı] Tongwan şehrinde yükselen [bir] ejderha gibi, adalet rüzgârı Dokuz Bölge'yi²⁶ kapladı; Anka kuşunun gökyüzünde çizdiği halkalar [gibi] ünüm her yere yayıldı. Üst düzey biriyle karşılaştığımda [veya] şiddetli [bir] tartışma yaşadığımda gün ağarmadan saraya gittim. Gün bitene [kadar] yemek yemeyi [dahi] unuttum. [Herhangi] bir adımda hataya [sebepl] olmamak için askerlerin işlerini planladım. Bizzat altı orduyu yönettim, savaşmadan zafer kazandım. Bu yüzden sahte Qin [Hanedanı] üç neslin gücüne [dayanıp] Guanlong'da²⁷ [bizi] şaşırttı; [Sarı] Irmağın merkezinde [hükümdarlık] bayrağımı görünce [ise] teslim oldular. Kuzeydeki eşkıyaların [da] teslim oldukları haberi geldi. Teslim olanlar şarkılarla teselli edildi, isyancıların cezası açıkça gösterildi. Eğitim ve askerî başarılar aynı zamanda gelişti, savaş

²⁴ Hun Hükümdarı Modun (Batur) ile özdeşleşen "Islık Çalan Oklar"a gönderme yapan Bobo, Hun soyuna ve geçmişine atıfta bulunmaktadır.

²⁵ Jingyang (涇陽) ilçesi, Shanxi bölgesindeki Xianyang şehrinde yer almaktadır.

²⁶ İnanişâ göre eskiden yeryüzü dokuz yönetim bölgesine ayrılmıştır. Sonradan bu dokuz bölge söylemi Çin'i ifade eder olmuştur. Dokuz bölgenin adları: Yong (雍), Yang (揚), Jing (荊), Yu (豫), Qing (青), Yan (兗), You (幽), Ji (冀), Bing (并)'dir (www.zdict.net adresinden 03.11.2018 tarihinde erişildi).

²⁷ Guanlong (關隴): Guan, günümüzde Shanxi'deki Guangzhong bölgesini; Long ise Gansu'daki Wu Qiao Ling'in doğusunu, Baoji'nin batısını ve Ningxia'nın tamamını ifade etmektedir. Bu bölgelerde Long Dağı olduğu için bu adı almışlar, Guangzhong, Gansu, Ningxia birleşip Guanlong bölgesini oluşturmuşlardır (www.baidu.com adresinden 12.11.2018 tarihinde erişildi).

aletleriyle ritüeller uygulandı. Beş yıl içinde adalet eğitimi geliştirildi, yedi yılın sonunda adil hükümdarımız [onları daha da] uyumlu hâle getirdi. Bunun üzerine önceki [hükümdar] Zhou Wen'in (周文) [izinden gidip onun] bıraktığı mirasla; kıyı bölgelere, dağlara [ve] göllere yaklaşarak sonunda verimli topraklar [elde ettim]. Başkent'in kurulmasıyla [birlikte], sarayı inşa ettirdim. Sırtı dağa yaslı yüzü nehir gören [şehrin] sol tarafı ırmak, sağ tarafı [ise] kaleydi. Yamaçları öyle yüksekti ki gün ışığını gizliyordu, şehir duvarları öyle yüksekti ki bulutlara sınır olmuştu, taş duvarları [ile civarındaki] gölün çevresi binlerce li idi. Eşsiz arazisi [ve] ulaşılması zor görünümüyle [bu şehir], Xianyang [şehrinden]²⁸ çok daha sağlam, Zhouluo²⁹ [kanyonundan çok] daha görkemliydi. Böylece beş bölgenin dostluğu büyüdü, yedi tapınağın düzenine saygı duyuldu, batıdaki halkın düzenlemelerine değer verilerek doğuda tarım kuralları düzenlendi. Tanrı [bizzat gelip] inşa etmiş gibi [görünen bu saray] sanki onun yaşadığı ev gibiydi. Saray kapısının [üzerindeki] bulutlar dağları mesken tutmuştu, kapı bir dağ gibi dimdikti, yemyeşil engin orman yüksek [duvarlı] gizli odalara [açılıyor], buralara odalar arasından geçilebiliyordu. At [ve] arabaların geçmesi için [inşa edilen] yollar gizli bahçenin etrafını [sarıyordu]. [Saray] dört bir yanı aydınlatabiliyordu. [Bahçeye] tamamı verimli ağaçlar dikildi. [Bu] büyüleyici orman tamamlandığında [saray] gökyüzündeki minik mor [bir] yıldız gibi [ışıldıyor], topraklarında rüzgârlar esiyordu. Lakin hükümdar, yönetici, ünlü [kişiler], memurlar, askerler [ve] sıradan insanlar hepsi iktidarın kurallarını, önceki hükümdarın eksigi olduğunu bilirler. Bu yüzden Wang Er'in³⁰ mimari becerisi, Lu Ban'ın³¹ ustalığı ile ormanda³² damarlı Katalpa Ağacı³³ aradım. Hengyue'de³⁴ nakşedilmiş taşları toplayıp, dokuz bölgenin vergisi olan altın, gümüş [ve] sekiz bölgenin hediyeleriyle, bizzat olağanüstü yöntemler kullanarak düzenlemeler yaptım. Sarayın güneyine geçici [bir] saray,

²⁸ Xianyang (咸陽) şehri, günümüzde Shanxi bölgesinde yer almaktadır.

²⁹ Zhouluo (週洛) kanyonu, Hunan bölgesinde, Changsha şehrinde yer almaktadır.

³⁰ Wang Er (王爾) eski çağlarda yaşamış ünlü bir mimardır.

³¹ Lu Ban (魯班 MÖ 507-MÖ 444) İlkbahar-Sonbahar döneminde Lu beyliğinde yaşamış dönemin ünlü bir marangozudur.

³² Bu cümlede orman anlamında kullanılan Denglin (鄧林) sözcüğü, Çin mitolojisinin önemli eserlerinden Shan Hai Jing'de (Dağ ve Deniz Klasığı) orman olarak kullanıldığı için sonradan Çince'de bu anlamda kullanılmaya başlanmıştır. (SHJ 2: 6)

³³ Sigara Ağacı olarak da bilinen Katalpa'nın gösterişli yaprakları ve çiçekleri sebebiyle tercih edilmiş olabileceği düşünülmektedir.

³⁴ Hengyue (恆岳) Heng Dağını ifade etmektedir. Çin'in beş yüksek dağından biridir. Diğer dördünün adları şöyledir: Tai Shan (泰山), Hua Shan (華山), Heng Shan (衡山), Song Shan (嵩山) (www. baidu.com adresinden 13.11.2018 tarihinde erişildi).

Yongan'ın³⁵ kuzeyinde [ise] köşk inşa ettirdim. [Sarayın] yüksekliği bin xun,³⁶temelinin yüksekliği on bin ren'di³⁷. Siyah kolonlar [ve] oyma kirişler uçan [bir] ejderhanın kaşları gibi görünüyordu. Siyah [renkli] çatının âşığı sanki gökkuşağı gibi; saçakları gökyüzünde uçan bir anka kuşunun güçlü kanatları gibiydi. İki [farklı] yerden açılır, beş vakit [boyunca içerisinde] oturulabilirdi. Dört köşesine [farklı] eşyalar ve bir de hükümdar tahtı yerleştirilmişti. Sarayın sıcak [odaları], yüksek [ve] azametli serin odalarından Sui [dönemi] incili perdeleri ile ayrılıyordu. Altın [kakmalı] aynalar [vardı]. Güneş [ile] ayın [gökyüzünde] ard arda yükselmesine rağmen sarayda gece gündüz farkı yoktu; dışarıda aydınlık [ve] karanlık sürekli değişse de, içeride yaz [ve] kış farkı yoktu. Bu yüzden sarayı görmeye gelenler ona ad koyamadılar, ağzı iyi laf yapanların [bile] dili tutuldu. Bu ancak Tanrı'nın yaşayacağı türden bir saraydı, insanoğlunun yapacağı [bir] şey değildi. Özelliklerine göre [bir] ad konulmak istendiğinde, uygun isim bulmak için buna benzer eski eserlere bakmak gerektiğini [düşündüler ancak], onun gibi muhteşem [bir] sarayın [daha önce] ortaya çıktığından şüphe duyarak isim koyamadılar. [Çünkü geçmişte inşa edilen] ne Rulai³⁸[ve] Xumi³⁹ Pagodaları, ne Dishi (帝釋) [ve] Daoli (忉利) sarayları onun güzelliğiyle, dekorasyonu ile karşılaştırmak için yeterli değildi.

Geçmişte Zhouxuan [Wang'ın]⁴⁰ sarayı tamamlandığında [da] şairlerin övgüsünü almıştı. Sarayda sükûnet hâkimdi [ve orada] şarkılar söylenirdi. Sarayın inşasının başlamasıyla başkent temizlenip açıldı. Ulema sınıfından birinin rehberliğinde eski düzenin başlamasıyla bütün ruhlar sıralandı. Bütün ülke eğlenirken insanlar gözlerini kulaklarını açarak, yeryüzüne şarkılar söyleyip yeni hayatlarını [karşıladılar]. Böyle bir olayı nasıl müziğe dönüştürmez, nasıl altından taşlara kazımadık! Bu yüzden başkentte bir bengü

³⁵ Yan Cheng (燕城) olarak da bilinen Yongan (永安), Fujian bölgesinin orta batısında yer almaktadır.

³⁶ Xun (尋) eski Çin'de kullanılan uzunluk ölçü birimidir. 1 Xun 8 Chi'ya (尺) denk gelmektedir. Bu, ortalama 25 metre yüksekliğinde bir saray yapıldığı anlamına gelmektedir.

³⁷ Eski Çin'de kullanılan ölçü birimidir. 1 Ren yaklaşık olarak 7 veya 8 Chi'ya denk gelmektedir. 1 chi ise ortalama 30,7 cm'dir.

³⁸ Sanskritçesi Tathagata olan Rulai (如來), Buda'nın isimlerinden biridir. Bu cümlede Budist pagodaları kast edilmektedir (www.baidu.com adresinden 10.01.2019 tarihinde erişildi).

³⁹ Xumi (須彌), Ningxia'da pek çok Budist mağara ve heykelin bulunduğu Guyuan'dedir. Budizm'de kutsal dağ anlamına gelmektedir.

⁴⁰ Zhou Xuanwang (周宣王 ?- MÖ 782) Batı Zhou'un on birinci hükümdarıdır. Hükümdarlığı sırasında kendisine bir saray yaptırmıştır. Bu cümle ile onun sarayına atıfta bulunmaktadır.

taş dikildi; [sarayın] güzelliğini övmek, [Bobo'nun] hükümdarlığını gelecek nesillere anlatmak [ve] hükümdarın ölümsüzlüğünü sağlamak için.

[Bengü taşta] şöyle yazıyordu: 'İyi ruhlar cennete erişir, Haşmetli Büyük Yü'nün başarıları çok büyüktür. İnsanlar [birbirini] sevince doğruluk, karanlık gökyüzüne ulaşır. Hükümdar [Yao] siyah yeşim taşından bıçağını [Hükümdar Shun'e] hediye ettiğinde, [Hükümdar Shun] eğilip kabul etmişti. [Büyük Yü ondan] tahtı miras aldığında [dünyayı] aydınlık [ve] iyilik sarmaladı. [Fakat] yol her zaman düz olmadı, [hükümdar] yıllarca güç toplayamadı. Altının özü güneye gider, göğün ışıltısı [ise] kuzeyden parlar. Tanrıların kutsaması o kadar engin ki, nesilden nesile daha da bereketlenir. Ne atalar ne babalar kaderi durdurabilir. Tıpkı ay [ve] güneş gibi birbiri ardına ışık saçar. Gökyüzü kutlu [bir] işaretle çevrelendiğinde gök geri döner. Hükümdara fazlasıyla sevgi duyarsak, [kutlu işaretle] uyum içinde yükseliriz. Yalnız, kudretli [ve] heybetli görümlü hükümdar; içerde din ve devleti ayırmaya, dışarıda [ise] şeytani grupları yok etmeye kadirdir. Dört bir yan aydınlanır, [sesi] dokuz bölgeye yayılır. Fengji sistemi⁴¹ [bu] hükümdarın kuralıdır.

Bundan sonra başkentte sarayın inşasına başlandı. Verimli topraklar bollaştı, zaferle kazanılan topraklar arttı. Vatandaşların [inşaat için] gelip [çalışmasıyla saray] kısa zamanda tamamlandı. Gökyüzünde öyle yükseliyordu ki, [bu] güzel saray [neredeyse] bulutların [arasına] girecekti. Binlerce evin birleşiminden, on binlerce köşkün bir araya gelmesinden [daha yüksekledi]. Sabah güneşi gibi parlak, yıldızlar kadar berraktı. Sarayın [inşası] tamamlandıktan [sonra] diğer evler de inşa edildi. Binalar yükseldikçe gökle birleşeceklerdi. Rüzgârda [süzülüyor] gibi havada asılı kalan yüksek binalar, uçan [bir] asa gibi bulutlara asılı duruyordu. [Sarayın] sıcak odaları azametli [ve] dayanıklı, şehir [surları ise] dağınmıktı. Odalara vahşi hayvan [ve] boynuzsuz küçük ejderha [resimleri] kazanmıştı. Değerli yeşim taşlarını parlatmış, [sarayı] nadir eşyalarla [süslemişlerdi]. Ad övülmekle [bilinir], şöhret [ise] gerçeklerin yayılmasıyla. Yüce hükümdar ve onun eşsiz eşyaları! [Sarayın] erdemi Ling Tai⁴² [şehrinden] yüksek, güzelliği Weiyang [sarayından]⁴³ daha derindi. Görünüşü geçmiş hükümdarlarının ötesine geçmiş [ve] sonraki nesillerin hükümdarlarının yönetimine sunularak, sonsuza [dek] nesiller boyunca kullanılmıştır. Bunlar kütüphaneci Hu Yizhou'un sözleridir (JS: 3210-3213).

⁴¹ Fengji (封畿), eskiden uygulanan toprakların başkent çevresindeki bölgelere bölüştürüldüğü bir sistemdir (www.zdic.net adresinden 14.11.2018 tarihinde erişildi).

⁴² Ling Tai (靈臺) günümüzde Gansu'daki Pingliang bölgesinde yer almaktadır.

⁴³ Weiyang Sarayı (未央宮) Batı Han Hanedanı (MÖ 202-MS 220) döneminde inşa edilen büyük bir saraydır. MÖ 200 yılında Xi'an şehrinde inşa edilmiştir. Günümüzde Xi'an'da bulunan Anmen Sokağı'nın batısı bu saray sebebiyle hâlen Batı Sarayı adıyla anılmaktadır.

Sonuç Yerine

Resmî Çin kaynaklarından Jin Kayıtları içerisine kaydedilen He-lian Bobo'ya ait bengü taş, Bobo Jin Hanedanı'nın başkenti Chang An'ı fethettikten sonra onun başarılarını ve zaferlerini kazımak için dikilmiştir. Bunun yanı sıra bengü taşta Xia Hanedanı'nın başkenti Tongwan şehrinde Bobo için yapılan sarayın hem iç hem de dış özelliklerinden övgüyle söz edilmiştir.

Bengü taşın giriş bölümünde uzun uzun iyilik ve doğruluğun önemi vurgulanmıştır. Bobo'nun atası olarak gördüğü Büyük Yü'ye atıfta bulunulmuş, ardından Bobo'nun başarıları ve zaferlerinden söz edilerek güzelliği dillere destan olan saraydan bahsedilmiştir. Son bölümde sanki ikinci bir bengü taş daha varmış gibi anlaşılmasına rağmen aslında bitigçi Hu Yizhou aynı bengü taştan söz etmektedir. Burada da Hükümdar Yao'dan Büyük Yü'ye oradan da Bobo'ya gelen hükümdar silsilesinden ve başarılarından söz edilmiş ve yine sarayın güzelliği dile getirilmiştir. Özellikle He-lian Bobo'nun kendi soyunu Büyük Yü'ye dayandırması bu metinde en dikkat çeken noktadır. Bunun yanında soyadını değiştirirken yazdığını fermanda Hunların ataerkil kültürüne dikkat çekmektedir. Ayrıca Bengü taş'ın başkentin kuzey yönü yerine güneyine dikilmesi, Xia Devleti'nin bu bengü taşla Çin'e bir mesaj vermek niyetinde olduğunu göstermektedir.

Kısaltmalar

BS: Kuzey Tarihi

CFYG: Cefu Yuanguı

HS: Han Hanedanı Kayıtları

JS: Jin Hanedanı Kayıtları

LS: Lu Shi

SHJ: Dağ ve Deniz Klasığı

SJ: Tarihinin Kayıtları

Tom: Tomar

WS: Wei Hanedanı Kayıtları

ZZTJ: Zizhi Tongjian

Kaynakça

- Baykuzu, T. D. (2005). IV ve V. Yüzyıllarda Çin'deki Birkaç Hun Hükümdar Kurganı ve Türbesi Hakkında. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XX(2), ss. 1-15.
- Baykuzu, T. D. (2008). Hunların Kayıp Kitapları ve Sutralar. *Bilig*, (44), ss. 195-210.
- Baykuzu, T. D. (2009). Bir Hun Başkenti: T'ung-Wang Ch'eng. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 6(3), ss. 110-126.
- Eberhard, W. (1996). *Çin Tarihi*. Ankara: TTK.
- Gömeç, S. Y. (2012). *Türk-Hun Tarihi*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Gumilev, L. N. (2013). *Hunlar* (A. Batur, Çev.) İstanbul: Selenge Yayınları.
- Kırilen, G. (2015). *Eski Çin'in Ötekisi Türkler*. Ankara: Kimlik Yayınevi.
- Kırilen, G. (2017). *Bilge Kağan Zamanında Sarı Irmak Kıyısında Türk Heykelleri*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Lu Shi* (路史) 25 Şubat 2018 tarihinde <https://ctext.org/wiki.pl?if=gb&res=724692&remap=gb> b. adresinden erişildi.
- Onat, A., Orsoy, S. ve Ercilasun, K. (2004). *Çin Kaynaklarına Göre Han Hanedanlığı Tarihi*. Ankara: TTK.
- Shan Hai Jing* (山海經) 31 Ocak 2019 tarihinde <https://ctext.org/wiki.pl?if=gb&res=967099&remap=gb> b. adresinden erişildi.
- 班固, B. G. (1988). *Han Shu 漢書 (Han Hanedanı Kayıtları)*. Pekin: Zhonghua Shuju.
- 房玄齡, F. X. (1988). *Jinshu 晉書 (Jin Hanedanı Kayıtları)*. Pekin: Zhonghua Shuju.
- 李延寿, L. Y. (1988). *Bei Shi 北史 (Kuzey Tarihi)*. Pekin: Zhonghua Shuju.
- 司馬光, S. G. (1988). *Zizhi Tongjian 資治通鑑*. Pekin: Zhonghua Shuju.
- 司马迁, S. Q. (1988). *Shiji 史记 (Tarihçinin Kayıtları)*. Pekin: Zhonghua Shuju.
- 吴洪琳, W. H. (2015). 十六国北朝时期统万城附近活动的民族 (On Altı Devlet Kuzey Hanedanları Döneminde Tongwan Şehri Çevresinde Yaşayan Halklar). *中国历史地理论丛 (Çin Tarihi Coğrafyası Derlemesi)*, 30(4), ss. 117-124.
- 王欽若, W. Q. (1988). *Cefu Yuangui 冊府元龜*. Pekin: Zhonghua Shuju
- 魏收, W. S. (1988). *Wei Shu 魏書 (Wei Hanedanı Kayıtları)*. Pekin: Zhonghua Shuju.

Ekler**Ek 1.** Tablo: Metin İçerisindeki Bazı Çince İmlerin Sadeleştirilmiş ve Tam Yazımları

Tam Yazım (整体)	Sadeleştirilmiş Yazım (简体)
Kişi Adları	
赫連勃勃 (He-lian Bobo)	赫连勃勃
赫連屈丐 (He-lian Qugai)	赫连屈丐
劉元海 (Liu Yuanhai)	刘元海
樂提於夫羅 (Luanti Yufuluo)	栾提于夫罗
姚興 (Yao Xing)	姚兴
沒奕於 (Mo-yi-yu)	没奕于
房玄齡 (Fang Xuanling)	房玄龄
王爾 (Wang Er)	王尔
魯班 (Lu Ban)	鲁班
胡義週 (Hu Yizhou)	胡义周
唐堯 (Tang Yao)	唐尧
孫權 (Sun Quan)	孙权
Yer Adları	
統萬城 (Tongwan şehri)	统万城
崑山 (Kunshan)	昆山
龍門 (Long Men)	龙门
週 (Zhou)	周
豫 (Yu)	豫
趙 (Zhao)	赵
平陽 (Pingyang)	平阳
涇陽 (Jinyang)	泾阳
關隴 (Guanlong)	关陇
咸陽 (Xianyang)	咸阳
週洛 (Zhouluo)	周洛

伊闕 (Yi Que)	伊阙
恆岳 (Hengyue)	恒岳
須彌 (Xumi)	须弥
靈臺 (Lingtai)	灵台
未央宮 (Weiyang Sarayı)	未央宮
帝釋 (Dishi)	帝释
Diğer	
晉朝 (Jin Hanedanı)	晋朝
鐵弗 (Tiefu)	铁弗
前趙 (İlk Zhao)	前赵
後趙 (Sonraki Zhao)	后赵
尋 (Xun)	寻
晉書 (Jin Kayıtları)	晋书
胡夏國 (Hu Xia Guo)	胡夏国
淳維 (Chunwei)	淳维
獫狁 (Xianyun)	獫狁
葷育 (Hunyü)	荤育
真興 (Zhenxing)	真兴

Ek 2. Bengü Taşın Orijinal Çince Metni

Sayfa: 1

輩弄筆當置吾何地遂殺之羣臣勸都長安勃勃曰朕
 豈不知長安累帝舊都有山河四塞之固但荆吳僻遠
 勢不能爲人之患東魏與我同壤境去北京裁數百餘
 里若都長安北京恐有不守之憂朕在統萬彼終不敢
 濟河諸卿適未見此耳其下咸曰非所及也乃於長安
 置南臺以瑣領大將軍雍州牧錄南臺尚書事勃勃還
 統萬以宮殿大成於是赦其境內又改元曰眞興刻石
 都南頌其功德曰夫庸大德盛者必建不刊之業道積
 慶隆者必享無窮之祚昔在陶唐數終厄運我皇祖大
 禹以至聖之姿當經綸之會鑿龍門而闢伊闕疏三江

Sayfa: 2

而決九可夷一元之窮災拯六合之沉溺鴻績侔於天
地神功邁於造化故二儀降祉王靈叶贊揖讓受終光
啓有夏傳世二十歷載四百賢辟相承哲王繼軌徽猷
冠於立古高範煥乎疇昔而道無常夷數或屯險王桀
不綱網漏殷氏用使金暉絕于中天神轡輟于促路然
純曜未渝慶絲萬祀龍飛漠南鳳峙朔北長轡遠馭則
西覃崐山之外密網遐張則東緝滄海之表爰始逮今
二千餘載雖三統迭制於峭函五德革運於伊洛秦雍
成篡弑之墟周豫爲爭奪之藪而幽朔謐爾主有常尊
於上海代晏然物無異望於下故能控弦之衆百有餘

Sayfa: 3

萬躍馬長驅鼓行秦趙使中原疲于奔命諸夏不得高
枕爲日久矣是以偏師暫擬涇陽摧隆周之鋒赫斯一
奮平陽挫漢祖之銳雖霸王繼蹤猶朝日之升扶桑英
豪接踵若夕月之登濛汜自開關已來未始聞也非夫
卜世與乾坤比長鴻基與山嶽齊固孰能本枝於千葉
重光於萬祀履寒霜而踰榮蒙重氛而彌耀者哉於是
立符告徵大猷有會我皇誕命世之期應天縱之運仰
協時休俯順時望龍升北京則義風蓋於九區鳳翔天
域則威聲格于八表屬姦雄鼎峙之秋羣凶獄立之際
昧旦臨朝日旰忘膳運籌命將舉無遺策親御六戎則

Sayfa: 4

有征無戰故僞秦以三世之資喪魂於關隴河源望旗
而委質北虜欽風而納款德音著于柔服威刑彰于伐
叛文教與武功並宣俎豆與干戈俱運五稔之間道風
弘著暨乎七載而王猷允洽乃遠惟周文啓經始之基
近詳山川究形勝之地遂營起都城開建京邑背名山
而面洪流左河津而右重塞高隅隱日崇墉際雲石郭
天池周緜千里其爲獨守之形險絕之狀固以遠邁於
咸陽超美於周洛若乃廣五郊之義尊七廟之制崇左
社之規建右稷之禮御太一以繕明堂模帝坐而營露
寢閭闔披霄而山亭象魏排虛而嶽峙華林靈沼崇臺

Sayfa: 5

祕室通房連閣馳道苑園可以蔭映萬邦光覆四海莫
不鬱然並建森然畢備若紫微之帶皇穹闔風之跨后
土然宰司鼎臣羣黎士庶僉以爲重威之式有闕前王
於是延王爾之奇工命班輸之妙匠搜文梓於鄧林採
繡石於恒嶽九域貢以金銀八方獻其瓌寶親運神奇
叅制規矩營離宮於露寢之南起別殿於永安之北高
構千尋崇基萬仞立棟鏤梲若騰虹之揚眉飛簷舒喙
似翔鵬之矯翼二序啓矣而五時之坐開四隅陳設而
一御之位建溫宮膠葛涼殿崢嶸絡以隋珠粹以金鏡
雖曦望互升於表而中無晝夜之殊陰陽迭更於外而

Sayfa: 6

內無寒暑之別故善曰者不能爲其名博辯者不能究
其稱斯蓋神明之所規模非人工之所經制若乃尋名
以求類跡狀以效真據質以究名形疑妙出雖如來須
彌之寶塔帝釋忉利之神宮尙未足以喻其麗方其飾
矣昔周宣考室而詠於詩人闕宮有恤而頌聲是作況
乃太微肇制清都啓建軌一文昌舊章唯始咸秩百神
賓享萬國羣生開其耳目天下詠其來蘇亦何得不播
之管弦刊之金石哉乃樹銘都邑敷讚碩美俾皇風振
於來葉聖庸垂乎不朽其辭曰於赫靈祚配乾比隆巍
巍大禹堂堂聖功仁被蒼生德格玄穹帝錫玄珪揖讓

Sayfa: 7

內無寒暑之別故善目者不能爲其名博辯者不能究其稱斯蓋神明之所規模非人工之所經制若乃尋名以求類跡狀以效真據質以究名形疑妙出雖如來須彌之寶塔帝釋忉利之神宮尙未足以喻其麗方其飾矣昔周宣考室而詠於詩人闕宮有恤而頌聲是作況乃太微肇制清都啓建軌一文昌舊章唯始咸秩百神賓享萬國羣生開其耳目天下詠其來蘇亦何得不播之管弦刊之金石哉乃樹銘都邑敷讚碩美俾皇風振於來葉聖庸垂乎不朽其辭曰於赫靈祚配乾比隆巍巍大禹堂堂聖功仁被蒼生德格玄穹帝錫玄珪揖讓

Sayfa: 8

義高靈臺美隆未央邁軌三五貽則霸王永世垂範億載彌光其祕書監胡義周之辭也名其南門曰朝宋門東門曰招魏門西門曰服涼門北門曰平朔門追尊其高祖訓兒曰元皇帝曾祖武曰景皇帝祖豹子曰宣皇帝父衛辰曰桓皇帝廟號太祖母苻氏曰桓文皇后勃勃性凶暴好殺無順守之規常居城上置弓劍於側有所嫌忿便手自殺之羣臣忤視者毀其目笑者決其唇諫者謂之誹謗先截其舌而後斬之夷夏蹙然人無生賴在位十三年而宋受禪以宋元嘉二年死子昌嗣僞位尋爲魏所擒弟定僭號於平涼遂爲魏所滅自勃勃

